
Bánfalvy Csaba

Civil kezdeményezés a munkanélküliek között

(A Munkanélküliek és Álláskeresők Egyesületeinek
Országos Szövetsége – egy interjú tükrében*)

Az alábbi beszélgetésre 1992. február 9-én Debrecenben, a Munkanélküliek és Álláskeresők Egyesületeinek Országos Szövetsége helyi egyesületében került sor Zenkovics Zoltánnal és Papp Péterrel, az egyesület vezetőivel.

Bánfalvy Csaba: Arra vagyok kíváncsi, hogy mikor alakult meg ez a szervezet és milyen célokkal?

Zenkovics Zoltán: A debreceni egyesület 1991. február 4-én, a szövetségünk május 28-án alakult meg.

B. Cs.: Kik hozták létre az egyiket, kik a másikat?

Z. Z.: Az egyesületet a munkanélküliek hozták létre, azok, akik megpróbálták egyéni úton megjárni a lehetőségek köreit és rövid időn belül rájöttek arra, hogy csak a közösségi együttműködés a biztosítéka annak, hogy odafigyeljenek az egyes emberre is.

B. Cs.: Konkrétan hogyan volt? Hogy találkoztak ezek a munkanélküliek, és honnan jött az ötlet, hogy az egyesületet meg kellene alakítani?

Z. Z.: Igazság szerint a második nekifutásra alakult meg az egyesület. Egy újsághirdetésben a titkár, és aki először elnökjelölt volt, tettek fel egy hirdetést a Munkanélküliek Egyesületének megalakítására. 18 fő jelent meg az alakuló ülésen, akik ez alkalomból egyből megyei egyesületet hoztak létre. Ma már több, mint 2700 tagja van ennek az egyesületnek. Az egyesület fő feladata az, hogy az egyes munkanélküliek érdekvédelmi, szociális, munkajogi, elhelyezkedési lehetőségeit próbálja felderíteni, illetve különböző munkalehetőségek kijánlásával alkalmi illetve végleges munkalehetőséget biztosítson.

B. Cs.: Én még mindig maradnék a megalakulásnál. Honnan jött az ötlet?

Papp Péter: Kunszentmiklóson alakult az országban az első egyesület

* Az interjú a Népjóléti Minisztérium által finanszírozott, „A munkanélküliek szociális jellemzői” témájú kutatás előmunkálatainak keretében készült. Az interjú elkészítésében nyújtott segítségért köszönet illeti Gyertyánagi Juditot.

1990 vége felé, október–november körül. Gyakorlatilag egy olyan ötletből, hogy panaszkodtak az egyik országgyűlési képviselőnek, hogy rengeteg ember vált munkanélkülivé, azok is dolgozni akarnak, tevékenykedni, és semmit sem tudnak csinálni. A képviselő egy fél mondattal csak úgy odadobta, hogy alakítsatok egy egyesületet a munkanélküliekből. Ők ezt komolyan vették. Megalakították az első egyesületet. Csíráként jelentkezett ez, mi is tőlük kaptuk az első anyagot ahhoz, hogy hogyan lehet egyesületet alapítani, milyen feltételekkel, milyen formanyomtatvány szükséges, milyen utat kell bejárni.

B. Cs.: Mit lehet tapasztalni, melyek azok a munkanélküli csoportok, amelyekből leginkább kikerültek az egyesület tagjai? Lehet-e valamilyen hátrázott típust mondani? Nők vagy férfiak? Öregek vagy fiatalok? Szakképzettek vagy szakképzetlenek? Szóval ki az, aki egy ilyen egyesülethez csatlakozik?

P. P.: Az egyesület első alakulásánál érdekes módon nagy többségben férfiak voltak jelen, nő összesen kettő volt. Az alapítók általában szakmunkás és technikus végzettségűek voltak, egyedül én voltam mérnöki végzettségű benne, habár nem mint munkanélküli, hanem mint rokkantnyugdíjas.

B. Cs.: Beszéltünk egy keveset a célokról. Mennyiben módosultak ezek a célok menetközben?

Z. Z.: A célok végeredményben nem módosultak, hanem élesebbé váltak, annál is inkább, mert egyre több lesz a munkanélküliek száma, hisz a gazdasági recesszió nap mint nap termeli az utcára a munkanélkülieket. Annyit változott a kép, hogy az egyesületek és a május 28-án létrehozott Országos Szövetség olyan keretek közé tudta juttatni a munkanélküliség kérdését, ahol már a minisztériumokkal, az érdekegyeztető tanáccsal tudjuk a gondjainkat, problémáinkat megbeszélni, illetve a segítségüket kérni.

B. Cs.: Hogyan vált ez a szervezet országossá?

Z. Z.: Gyakorlatilag Debrecenben vetődött fel az Országos Szövetség létrehozásának gondolata. Tíz cégbíróságilag bejegyzett egyesület alakította meg 1991. május 28-án Pesten a szövetséget, amelynek ma már közel 30 tagszervezete van.

B. Cs.: Összesen hány tagja van?

Z. Z.: Feltételezhetően mintegy 35–40 000 tagja van pillanatnyilag az Országos Szövetségnek, vannak kisebb létszámúak, és vannak nagyobbak. Debrecen talán abban különbözik a többi egyesülettől, hogy tempódiktáló. Gyakorlatilag az országos, példaértékű kezdeményezések zöme Debrecenben kap először formát. Mi tudtuk a Megyei Munkaügyi Központtal az együttműködést elsőnek létrehozni, a szakszervezeti kerekasztallal, a munkástanáccsal a kapcsolatfelvételt kialakítani.

B. Cs.: Akkor még regionális szinten?

Z. Z.: Akkor még regionális szinten, és ezt a lehetőséget ajánlottuk minden egyes egyesületnek, ugyanis mi nem ellenpólusként kívánunk jelen lenni a munkanélküliség kérdésének a megoldásában, hanem az általi kezelési rendszerrel kívánunk párhuzamosan működni. Legfeljebb

az eszközrendszerünk más, hiszen nap mint nap megéljük a munkanélküliséget – jómagam és a vezetőség tagjai is munkanélküliek vagyunk.

P. P.: Talán még egy adalékot ehhez: egyáltalán nincs alakulási kényszer, tehát nem felülről szerveződik a szövetség. A tíz egyesület úgy döntött, hogy meg kell alakítani a szövetséget, ott a helyszínen dolgoztuk ki a szövetségi alapszabályt, amelyik úgy határozott, hogy a szövetségi testület öt főből áll, ez az öt fő gyakorlatilag a szövetség vezérkarát alkotja, de nem vezető, hanem utasítás végrehajtó, tehát az egyesületekben megfogalmazott elvárásokat és az egyesületek által meghatározott igényeket, feladatokat végrehajtja. Utasítást lefele az egyesületeknek nem ad és nem adhat, ajánlásokat tehet mindössze. A további alakuló egyesületeknél is az alulról építkezést kívánjuk, és felülről sehol nem kívánunk egyesületet létrehozni, de ha már a csírája kialakult, természetesen az ország bármelyik pontján segítünk az egyesület létrehozásában.

B. Cs.: *Kiket tekint a szervezet szövetségeseinek illetve tárgyalópartnereinek?*

Z. Z.: A Szövetség gyakorlatilag mindenkit partnerének tekint, aki a munkanélküliség kezelésében és annak megoldásában valamilyen lehetőséget lát. Elsősorban az érdekképviselőkre gondolok itt. A szövetség együttműködési szerződéseket írt alá az MSZOSZ-szel, a szolidaritással és az autonómok szervezetével, továbbá együttműködést kötöttünk a Népjóléti Minisztériummal; a mai nap tárgyaltuk meg az OMK-val az együttműködési szerződésünket, valószínű, hogy záros időn belül velük is szerződünk. Mi, ettől függetlenül, elsősorban regionális és megyei szinten gondolkozunk, mert a legégetőbb gondok, problémák ott vannak. Nem voltak nagyon pozitív horderejűek a minisztériumokkal való találkozásaink, hisz a fenti rálátás a megyékre egy kicsit szebb, mint amelyet a valóság hordoz magában. Azt hiszem, hogy a szövetség e téren próbálta realitásabb képközelbe hozni a minisztériumokat, mert feltétlenül azt hisszük, hogy a növekvő munkanélküliség más eszközrendszereket kíván a kezeléséhez.

B. Cs.: *Ha jól értem, az egyik tevékenység, amivel a szövetség foglalkozik, a munkanélkülieknek a közvetlen, konkrét, napi segítése. A másik egyfajta érdekartikuláció, egyfajta felvilágosító munka a szövetségeseik illetve a partnerek felé, a minisztériumok felé. Mit tud tenni még ezen kívül az egyesület?*

Z. Z.: Az egyesület a jelenlegi keretein belül a képzési lehetőségekhez egy válogatást tud előkészíteni, tudja tájékoztatni a tagságot azokról a lehetőségekről, melyeket a Megyei Munkaügyi Központok a képzésben és egyáltalán a munkahely megőrzésében biztosítani tudnak. Plusz teljes körű szociális és munkajogi felvilágosítást adunk. A jelen pillanatban gondolkozunk azon, hogy a munkanélküliek adózási nehézségeit hogy lehetne megoldani: nagyon sokan zavarban vannak ezzel a dologgal kapcsolatban is. Mindenekelőtt azonban egyben akarjuk tartani a munkanélküliek azon rétegét, akik komolyan hisznek abban, hogy a megoldási lehetőség tárgyalásos módon megtalálható. Minden körülmények közt elhárítja magát az egyesületi rendszer és a szövetség is az olyan akcióktól, amelyek a munkanélküliek ellen kívánnák hangolni a közvéleményt,

ugyanis szomorú tapasztalatunk az, hogy egyre ellenségesebbek a hangok a munkanélküliekkel szemben.

B. Cs.: Vállalhat-e konfliktusokat az egyesület a munkanélküliek érdekében védelmében?

Z. Z.: Gyakorlatilag abban a pillanatban, mihelyt az egyesület és a szövetség létrejött, konfliktushelyzeteket vállalt fel, hiszen azokat az egyéni gondokat egyesíti tömeg- vagy rétegproblémává, amiket továbbítani kell. Tisztában vagyunk azzal, hogy bármennyire nem akartuk, politikai tényezővé is váltunk abban a pillanatban, hogy szövetséggé alakultunk, de sem szakszervezet, sem párt nem kívánunk lenni.

B. Cs.: Van-e valamilyen közvetlenebb kapcsolata az egyesületnek és a szövetségnek a politikai pártokkal?

Z. Z.: A politikai pártok felé ugyanúgy megtettük a kezdeményező lépéseket, mint ahogy a minisztériumok és az érdekképviselők felé. Pozitív reagálás eddig csak az MSZP részéről történt, aki eddig az esetek zömében, az egyesületeket figyelembe véve, működési feltételt biztosít a munkájukhoz. Sem az önkormányzatok, sem az érdekképviselők nem jeleskednek abban, hogy ezeket az egyesületeket működési lehetőséghez vagy eszközfeltételekhez juttassák. Az érdekképviselők a jelen pillanatban kezdenek odáig eljutni, hogy szeretnének az egyesületek közt különböző érdekképviselési csoportokat létrehozni. Megvallom őszintén, hogy egy kicsit fenntartással vagyunk ezzel szemben, tapasztalva az érdekképviselők párharcát, amit eddig tanúsítottak, és egyáltalán azt, hogy magát a munkanélküliséget felvállalni semmilyen körülmények közt nem kívánták, hisz nem harcoltak a munkanélküliekért, csak a kapun belüliekért, ezért alakultak az egyesületek, hogy a kapun kívüli emberek érdekeit meg tudják jeleníteni.

Még feltétlenül hozzá kell tenni, hogy a szövetség az 1991. október 9-i ülésén olyan határozatot hozott az egyesületi tagok, egyesületi vezetők szavazata alapján, hogy valamennyi munkanélküli és álláskereső érdekképviselését felvállalja, tehát gyakorlatilag tagságának tekinti – regisztrálás nélkül is – azokat a munkanélkülieket, akik egyesületet ugyan még nem alakítottak, s akik, bár valamelyik egyesület környékén működnek, de nem léptek be formailag az egyesületbe. És természetesen várjuk is őket.

B. Cs.: A munkanélküliek heterogén társadalmi csoportot képeznek, nemek szerint, kor szerint, szakképzettség szerint, lakóhely szerint stb. Nagyon sok szempontból lehet őket tagolni, semmiképpen nem azonos sorsú, azonos esélyű, azonos felkészültségű, azonos értékrendszerű emberekről van szó. Van-e mód arra, hogy az egyesület ilyen rétegzett, rétegek szerinti célzott érdekképviselést ellásson? Vagy inkább csak a globális közös érdekeket tudja pillanatnyilag megfogni? Nem az elvekről kérdezem önöket, hanem arról, hogy konkrétan van-e lehetőség a munkanélkülieken belüli rétegekre képviseletére.

P. P.: Már az egyesületek megalakulásakor gondoltunk erre, és nyitva hagytuk a kaput ebben a témában. Az alapító okirat is kitér arra, hogy az egyesületen belül szakmai, ágazati vagy bármilyen csoportosulásokat

létre lehet hozni, és ezek önálló tevékenységet folytathatnak; a jog nyelve szerint származtatott joggal működő jogi személyiségként, tehát nem önálló jogi személyiségként. Arra természetesen módjuk van, szakmai vagy egyéb érdeklődésük alapján, hogy önállóan működhessenek. Szövetségi szinten csak a globális érdekeket tudjuk összegezni és azokat tudjuk képviselni.

Z. Z.: Hogy erre különösen odafigyelünk, azt mutatja, hogy a legutóbbi taggyűlésünkön, ami 1992. február 4-én volt, külön ifjúsági tagozatot kívántunk létrehozni az egyesületen belül, hisz a pályakezdők alapvető gondjait igazából semmilyen formában nem látjuk pillanatnyilag kezeltnek. Azok, akik most kikerülnek az iskolapadok mögül, a teljes esélytelenség állapotába zuhannak bele, hisz sem szakmai gyakorlatuk, sem élettapasztalatuk nincs, ami eladható áruvá tenné őket.

B. Cs.: *Az érdekelne engem, hogy a napi tevékenységek szintjén hogyan működnek ezek az egyesületek. Van-e például függetlenített apparátusuk?*

Z. Z.: Függetlenített apparátus nincs, hiszen itt ez idáig társadalmi munkában végezte mindenki a tevékenységét, napi 10-12 órában. Tudom, hogy ez megdöbbentő szám, de sajnos így van.

B. Cs.: *Milyen végzettségük van ezeknek az embereknek, akik ezt a munkát önkéntesen végzik? Hogyan kerültek egyáltalán ebbe a munkavégzési helyzetbe?*

Z. Z.: A munkavégzési helyzetbe a kényszer hajtotta őket, hiszen maug is munkanélküliek; a diplomástól a középfokú végzettségűig vannak ezek a sorstársaink, akik a többi sorstársukkal kívánnak foglalkozni, illetve próbálnak segíteni. Azok a munkanélküliek, akik az egyesületnél megjelennek, gyakorlatilag teljes értékű felvilágosítást kapnak a lehetőségekről, mind szociális, mind munkajogi vagy elhelyezkedési lehetőség terén. Egy megfelelő adatlapot töltenek ki, ahol szakmai és egyéb vonatkozású adatrendszert hozunk létre az egyesület számára, amit a későbbi kiajánlásokkor fel tudunk használni. Ezek az adatok természetesen védettek, mi csak számokat adunk ki, de embereket nem.

P. P.: Talán még annyit ehhez, hogy hogyan alakult ki így a vezetőség. Azt hiszem, nem szakmai végzettséghez kötött ez, hanem megszállottsághoz. Aki egy éven keresztül minden anyagi juttatás és minden jelentősebb anyagi háttér nélkül, pusztán munkanélküli járadékából vagy nyugdíjából megélve tudja ezt a munkát végezni, és az tartja őbenne is a lelket, hogy másokban tartja a lelket, az bebizonyította, hogy életképesen tud működni az egyesület érdekében, és csak úgy kér valamilyen támogatást, hogy előtte a saját munkáját, a saját szellemiségét nyújtja.

B. Cs.: *Szellemiség – az nagyon szép, de kapnak-e valamilyen képzést az ilyen apparátusban dolgozók arra, hogy hogyan lehet hatékonyabban dolgozniuk? Hiszen egy idő múlva tevékenységüknek profi munkává kell válnia, már csak azért is, hogy saját sorsukon és mások sorsán könnyíthessenek.*

Z. Z.: A tartalék embereket beiskolázzuk a Megyei Munkaügyi Központok által meghirdetett tanfolyamokra. Ezekből a tanfolyamon részt vevő munkanélküliekből tudunk kiválogatni már képzettebb embereket. Eleve az a kiválasztás módja, hogy amikor bejön és munkát kér valaki,

akkor kapásból megmutatjuk neki a legközelebb eső íróasztalt vagy sima asztalt, üljön le mellé, végezze el ugyanazt a munkát, amit a többiek, hogy felveszi a többi sorstárs adatát. Aki ezt fanyalogva végzi, az fizetésért sem tudná jobban végezni ezt a munkát. Tehát ez eleve önszelektálás alapján dől el. Ez elhivatottság kérdése, csak elhivatott embert érdemes továbbképezni, akkor csak növelhetjük benne ezt az érzékenységet és a szakmai hozzáértést is.

B. Cs.: Azok, akik most itt önkéntesen dolgoznak, menedzserek inkább, adminisztrátorok, vagy lelki segítségnyújtással foglalkoznak? A munkának melyik része kezd kidomborodni, most, hogy a szervezet már kezd igazából beérni?

P. P.: Azt hiszem, a menedzserség – épp úgy, mint a szakmaiság – beérő stádiumán átesik mindenki. A menedzselés feltétlenül előtérbe kerül, hiszen az elmúlt évek ellátottsági rendszere nem tette kötelező érvényűvé azt, hogy az emberek önmaguk helyzetéért valami különösebbet tegyenek. Ez a gyors változás olyan helyzetet teremtett, ahol az önállósodásnak a feltételeit és gyakorlati rendszerét meg kell tanulnunk. Azok az emberek, akik itt foglalkoznak az egyesület sorstársaival (és akik nem tagjai, azokkal is), egyértelmű, hogy elsőként tudták megfutni ezt az utat, és feltétlenül előtte járnak a többinek. A képzés, a továbbképzés lehetőségét ezért is fontosnak tartjuk. Tehát az önképzés olyan formáit tudják itt gyakorolni azok, akik itt az emberekkel foglalkoznak, hogy példáról példára nő bennük a biztonság és a menedzselési készség, arról nem beszélve, hogy az érdekképviseltek lehetőséget biztosítottak tagtársaink továbbképzése számára. Annyiban különbözünk a Megyei Munkaügyi Központtól, hogy amíg ott a munkanélküliek és az álláskeresők gyakorlatilag átfutó állományt jelentenek, és főleg ügyfélként vannak jelen, addig nálunk megadatik az a lehetőség, hogy minden egyes emberrel szinte annyi ideig tudunk elbeszélgetni és (többféle módon megközelítve) segíteni, amíg olyan nyitottságra nem tesz szert, hogy őszintén feltárja a gondjait, problémáit. Itt különböző dolgokat megértünk már. Itt már kaptak idegösszeroppanást emberek, kellett mentővel elvinni családos felnőtteket. Őszintén, nálunk az a nagy előny, hogy ide munkáért jönnek az emberek, és nem segélyért vagy járadékért, és ez egy teljesen más motivációjú megközelítést tud biztosítani számunkra.

B. Cs.: Része-e a szervezet tevékenységének az, hogy a munkanélküliek számára valamiféle klubot vagy közösségi életet hozzon létre?

P. P.: Ez nagyon érdekes dolog. Azt hiszem, hogy feltétlenül szükség volna az ilyen gyakorlatra, mert ezek jól jönnének az embereknek önmaguk szinten tartásához is és plusz kibeszélő lehetőséget kellene, hogy kapjanak a bennük résztvevők. De azt hiszem, nem valószínű, hogy ez intézményesített formában be fog válni.

B. Cs.: Mi ennek az oka?

P. P.: Egyszerűen az emberek idegenkedése a hivatali rávezetésektől, az, hogy nem azt érzik, hogy hasonló gondú és problémájú ember próbálja elindítani őket ebben a tevékenységben. Az emberekbe a hivatalokkal szembeni keserű ellenérzés mélységesen beivódott már. Éppen

ezért ennek a klubrendszernek is egy önszerveződő formáját lehetne csak kialakítani. Biztos, hogy lehetne képezni megfelelő érzékenységű és beállítottságú munkanélkülieket, akiknek a megfelelő előképzettségük megvan ehhez, és kívülről egy bizonyos irányított alakulási folyamatot lehetne ösztönözni, de valószínű, hogy ezek a kezdeményezések, ha állami szinten történnek, kudarcra lesznek ítélve.

B. Cs.: Én azért is kérdezem ezt, mert a munkanélküliekkel kapcsolatban az tapasztalható, hogy nagyon sokszor izolálódnak a társadalomban, magányosnak érzik magukat. Ezek a klubok, melyek Nyugaton már működnek, nem egyszerűen csak a továbbtanulás és az információszerzés fórumai, hanem társas együttléte is biztosítanak az embereknek. Segítenek eltölteni az idejüket, segítenek közösségbe kerülni.

Z. Z.: A nyugati kezelési rendszerek közel sem hasonlíthatók a miénkhez, hisz mások a feltételrendszerek Nyugaton, mint Magyarországon. Mi is tudunk olyan angol, holland és más egyéb klubokról, ahol csodálatos együttlétről, elbeszélgetésről és megélési formákról tudnak tájékoztatni bennünket. A magyar társadalom, felkészületlenségénél fogva, nem tud ilyen közeget teremteni. Nem a munkanélküliek izolálódnak ugyanis, hanem maga a társadalom zárja be előttük a kapukat. Abból kell kiindulni, hogy a munkanélküli senkinek nem lesz partnere többé: az államigazgatásban, az OTP-kölcsönrendszerek, vásárlási lehetőségek esetében sokszor nem partner, mert nincs mögötte munkahely. Ma már az óvodában is, ha el akarom helyezni a gyerekeket, megkérdezik, hogy van-e munkahelyem. Ha azt írom be, hogy munkanélküli vagyok, már el is oszlattam az esélyt, hogy el tudjam helyezni a gyerekeket. És ez nagyon sajnálatos esemény, hiszen Magyarországon a munkanélküliséget a mai napig is szégyenlik. Hozzánk számtalan levél jön úgy, hogy megkérnek bennünket, bármit írhatunk feladónak, csak azt ne, hogy Munkanélküliek Egyesülete vagy Szövetsége, mert a magyar ember előtt közel fél évszázadig ismeretlen fogalom volt a munkanélküliség, vagy az akkori munkanélküli a társadalom megvetettje volt. Ezt még nem heverték ki az emberek.

P. P.: Nyugaton már régóta működnek nemcsak munkanélküli, hanem más típusú klubok is. A társadalom különböző rétegei klubokban találkoztak vagy beszéltek meg dolgokat. Magyarországon nem volt ilyen klubrendszer a társadalomban. Most hirtelen egy ilyen jellegű klubrendszer, ez valahogy nem tud igazából kialakulni, mert az emberekben az alapvető igény más elképzeléseket táplál, mint egy klub jellegű valami. Biztos, hogy megvan ennek a megfelelő megközelítési formája vagy boldogulási lehetősége, de minden körülmények közt egy belső kényszer, belső igény jelenléte szükséges ahhoz, hogy ezek a klubok létre tudjanak jönni.

B. Cs.: Kik azok a munkanélküliek, akik nem fordulnak elő a szervezetben? Beszéltünk arról, hogy sokfajta ember jön ide, de meg lehet-e mondani, hogy kiféle, miféle munkanélküliek azok, akik nem kerülnek el ide. Megmondom, hogy mi a sejtésem: a nagyon jó esélyűek és a nagyon leszakadtak. Igaz-e ez?

Z. Z.: Hát most nem tudom, hogy van-e ilyen kategóriája a munkanél-

külieknek, hogy a nagyon jó esélyűek. Ha van egy ilyen kategória, akkor az nagyon kis létszámú. Azok, akik végképp leszakadtak, valószínűleg magába a járadékrendszerbe sem tudnak beférni, hiszen vagy olyan munkakörrel, vagy olyan munkahellyel rendelkeztek, amely a törvényes járadékrendszerbe való belépésüket kizárja. Ezekről el tudom képzelni, hogy nem jelennek meg a munkanélküli egyesületeknél, bár az utóbbi időben egyre gyakrabban jönnek azok, akik a járadék törvényes rendszerébe nem férnek bele. Itt, azt hiszem, arról is szólni kell, hogy folyik egy szellemi export, a szürkeállomány elvesztése, másfelől egy olyan réteg egzisztenciális, erkölcsi és emberi elvesztése – és ez a másik véglet –, akik nem jelennek meg az egyesületeknél. Az alapvető probléma az elsónél az, hogy Magyarország a szürkeállományának nagy részét elveszíti, hiszen külföldre mennek emberek, akik nagyon komoly szakmai és szellemi tudást hordoznak, akiket az emberek, a társadalom pénzén képeztek ki, és nem biztos, hogy visszajönnek. A másik réteg pedig egy olyan leépülés stádiumába jut, ahol már az italozás és a bűnözés törvénye fogadja őket. Ezeket megmenteni, visszahozni szinte lehetetlen. Mi pont ezért nem fordultunk a segélyezés eszköze felé, amikor megalakultunk, mert úgy éreztük, hogy aki bennünket megkeres, az még rendelkezik akkora emberi és erkölcsi tartással, hogy képes kivárni a lehetőséget, hogy munkához jusson (akár állandóhoz, akár alkalmihoz), mert akik már nem tudják magukat a felszínen tartani, a legjobb jószándék mellett sem megmenthetők. És azt hiszem, hogy a szociális háló és a szociális intézményrendszer egyik hibája, hogy abban a stádiumban kíván bekapcsolódni a kezelésbe, amikor ezek az emberek már önmaguk sem akarják, hogy segítsék őket, csak felélik a lehetőségeiket, de nem élnek velük.

B. Cs.: Hogyan biztosítják az egyesületek illetve a szövetség a működés anyagi feltételeit? Iroda, bútorok stb.?

Z. Z.: Erről már az elején is beszélgettünk, hogy az MSZP az, amely országos szinten is teljesen nyitottan fordult felénk, és pártsemleges támogatását adja az ilyen egyesületek működéséhez, de vannak olyan közösségi házak is, ahol lehetőséget kapnak az egyesületek a működésre. A legtöbb egyesület egyszeri alkalmi támogatást kapott egyes vállalatoktól is. Megkeresték az egyesületek a különböző vállalatokat, és azok 5000, 10 000 vagy 15 000 Ft-os támogatást biztosítottak az egyesületeknek. A mi egyesületünk az önkormányzat által meghirdetett pályázaton nyert el 500 000 forintot, egyszeri támogatást kaptunk az érdekképviselletektől, a többit az egyesület tagdíjaiból próbáljuk fedezni. Megmondom őszintén, hogy a társadalmi értetlenség vagy érdektelenség még nem érdemesítette annyira az egyesületeket (sem a szövetséget), hogy valós költségvetési rendszert tudnánk működtetni, pedig a szervezeti struktúra kialakuláshoz és a működéshez feltétlenül szükséges az anyagi bázis. Az egyesület és a szövetség is bebizonyította, hogy feszültségoldó képességgel rendelkezünk, kezeléseink beleilleszkednek abba a kezelési rendszerbe, ami az állami gyakorlat. Nagyon nehezen, szinte térden állva dolgoznak az egyesületek azért, hogy a működésüket biztosítani tudják, és a sorstársaikért tenni tudjanak.

B. Cs.: Mennyi a tagdíj?

Z. Z.: Változó, 1 Ft-tól 100 Ft-ig terjed, attól függ, hogy ki milyen lehetőséggel bír a tagdíj megfizetésére. Mi, amikor Kupa úrral, a miniszterrel beszéltünk, úgy váltunk el, hogy akkor, mint a szövetség elnöke, azt mondtam neki: amennyiben nem tudunk záros határidőn belül anyagi lehetőséget biztosítani a tagegyesületek számára, akkor a szövetség nemzetközi kapcsolatok felé fordul, és őszintén feltárja a helyzetét. Meg kell vallanom azt, hogy a mai naptól kezdve már keményen élünk ezzel a lehetőséggel, hisz érdekes módon külföldön sokkal komolyabban figyeltek fel a szövetség és az egyesületek munkájára, mint idehaza. Nagyon komolyan érdeklődnek ukránok, oroszok, Ausztria, Németország, Hollandia a tevékenységünk iránt. Rövid időn belül találkozni fogunk velük, és őszintén feltárjuk a helyzetünket.

B. Cs.: A nemzetközi kapcsolatok a tapasztalatszerzésen, tapasztalatszerzésen túl még mivel kecsegtetnek? Anyagi támogatásról, vagy pedig valamilyen nemzetközi méretű szerveződésről, érdekképviseltről lehet-e szó?

Z. Z.: A nemzetközi tapasztalatszerzés eddig keményen egyoldalú volt, hiszen mi mentünk tanulni. A szövetség most jutott abba a helyzetbe, hogy nemzetközi kapcsolatokat tudjon teremteni. Most még csak kétoldalú kapcsolatrendszerekben gondolkozunk, hiszen egy nemzetközi szövetség létrehozása pillanatnyilag illuzórikusnak tűnik számunkra. De Ausztria, Németország, Hollandia (s a közeli jövőben még Svájc és Anglia) azok az országok, amelyekkel érzésünk szerint olyan kapcsolatot tudunk kialakítani, hogy a támogatást eredményeink alapján bátran kérhetjük.

B. Cs.: És melyek ezek a szervezetek? Állami szervezetek, társadalmi szervezetek, szakszervezetek vagy kik a partnerek?

Z. Z.: Ausztria esetében például a parlament elnöke, maga a parlament érdeklődik szövetségünk tevékenysége iránt, de lehetőséget biztosítanak a Munkaügyi Minisztériummal, a Szociális Minisztériummal és a társadalmi szervekkel való találkozásra is. A Friedrich Ebert Alapítványon keresztül szintén állami forrásokat és német szakszervezeteket tudunk megcélzni a kapcsolatok kialakításához, és hasonló gyakorlattal kívánjuk a többi kapcsolatunkat is majd kialakítani. Az is igaz, hogy büszkék vagyunk arra, hogy már érdeklődnek irántunk, és mintának tekintik azt a magyar, alulról jövő, civil szerveződést, amit a szövetség és az egyesületek produkáltak, mert keleti szomszédaink hasonló cipőben járva, a mi mintánk alapján kívánják alulról jövő szerveződéssel kezelni a munkanélküliség egyes gondjait.

B. Cs.: Mi a fő nehézsége, mik a fő problémái ma az egyesületeknek, illetve a szövetségnek?

Z. Z.: Az egyesületek és a szövetség is anyagi és eszközhiánnyal küzdenek. Ez a kettő egyértelmű meghatározója a működés színvonalának, nagyságrendjének és fejlődésének. Ha ez a két lehetőség adott lenne, akkor további képzési lehetőségeket tudnánk biztosítani mindazok számára, akik ebben a szövetségi és egyesületi munkában hatékonyan részt

vesznek, mert egyértelmű, hogy egy idő után túlcsap ez a feladat a fejünk felett. Megfelelő képzettséget kívánunk hozzá biztosítani, de főleg azoknak az embereknek, akik elsőként és eredményesen tudták ebből a munkából kivenni a részüket. A képzést minden körülmények között az egyik legfontosabb feladatnak tartom.

P. P.: Még egy tényező mindehhez: csak anyagi háttérrel tudjuk azt megvalósítani, hogy az érdekvédő szakértők az egyesület és a szövetség céljainak megfelelő szakvéleményeket, szakértői anyagokat állítsanak össze számunkra. Egy-egy munkát a szakértők felajánlanak még a kezdet kezdetén, amit ingyen, grátisz elvégeznek, de nem várhatjuk el, hogy hosszú távon, munkájuk mellett ezzel foglalkozzanak, és azt hiszem benne kell legyen a pakliban az, hogy a második megbízásnál, ha másodjára megkeressük őket, akkor már valamilyen anyagi juttatást, ellenszolgáltatást is kell adnunk. Azért is van feltétlenül szükség belső önképzésre és belső kiképzésre, hogy egyáltalán az egyesület tagjai értsék azt a szakértői véleményt, amit a felkért szakértők készítenek; hogy meg tudják azt fogalmazni nemcsak a kormányzati szervek felé, hanem az egyesület tagsága felé is. Tehát az ne hivatalos nyelven legyen megfogalmazva a tagság felé, hanem a hétköznapi emberek egyszerű szövegére is le legyen fordítva.

B. Cs.: *Nem érznek-e olyan veszélyt, hogy a szövetség, illetve az egyesületek valamilyen ideológia nyomása alá kerülnek? Vagy saját ideológiát fejlesztenek ki, vagy valamelyik szponzor beépíti a saját ideológiáját? Nem feltétlenül a politikai pártok befolyására gondolok, hanem arra, hogy a praktikus napi feladatokon túlnő az egész ügy, és rárakódik valamilyen ideológiai máz, ami egy csomó embert esetleg vonz, de egy csomó embert távoltart a szervezettől. Hogyan óvja magát a szervezet az ilyen veszélyek ellen?*

Z. Z.: A működési szabályzatunk egyértelműen megfogalmazza, hogy pártsemleges és nyitott a tevékenységünk, vagyis egyértelműen távol tartjuk magunkat a politikai ideológiáktól. Eddig egyedül az érdekképviselleteknél éreztük azt a nyomást, hogy az együttműködés egyik alapfeltételeként próbálták megjeleníteni a hozzájuk való csatlakozást. A legteltesebb mértékben elhatároltuk az egyesületeket ettől a tevékenységtől, ugyanis úgy érezzük, hogy annyira sajátos réteg és annyira sajátos problémával küzdő tömeg gondjait, problémáit kívánjuk kezelni, hogy ez sem szakszervezeti, sem pártérdekeknek nem vethető alá. A munkanélküliség társadalmi kérdés, amely majd a gazdaság és a kereskedelem rendezése folyamán kisebbedhet, de soha meg nem szűnik. Biztos, hogy fennáll a veszélye annak, hogy egy sajátos ideológia alakul ki. De minden körülmények közt ennek az elkerülését kívánjuk, és amennyiben ez mégis valamilyen formában megjelenne, a legtisztább és legelfogadhatóbb, legnyitottabb formában fog kialakulni szerintem.

P. P.: Talán még annyit az ideológia-mentességre, hogy külső ideológiát nehéz ránk erőltetni. Miután annyi különböző gondolkodásmódú, különböző rétegből, különböző társadalmi pozícióból érkező embert fogad be az egyesület, soha senkitől nem kérdezzük meg, hogy milyen vallással,

vagy milyen párttal szimpatizál. Ez nálunk nem mértékadó, érdektelen a számunkra. Mi az emberi sorsokkal kívánunk foglalkozni. Az ideológiák az egyesület vezetésén és az egyesület tagságán belül is összecsaphatnak, de a végeredmény mindig egy középirányba vivő ideológia. Nyilvánvaló, hogy ha ez baloldali ideológia, akkor egy természetes baloldali ideológia. Tehát a munka világával kapcsolatosnak érezzük a feladatunkat, a munka világának a munkavállalói oldalához kapcsolódónak, tehát munkavállalói oldalon kell megjelenünk. Egy-két ritka példa van arra, hogy aki tud arra lehetőséget teremteni – részben saját maga addigi felhalmozott szak tudása, itt-ott az egyesület segítségével – az munkaadóvá váljon. Akkor nyilvánvalóan az illető a munkaadói oldalon jelenik meg, de azért az egyesület tagja marad. Sok esetben érdekegyeztető tanácsulésen is előfordult, hogy a munkaadókkal kellett egyetértenünk, hiszen a munkavállalói érdekképviselők vitájában megesik, hogy a munkaadói oldalon jelenik meg sokszor a munkavállalók érdeke. Ilyen esetben erősíteni kell a munkaadói oldalt, hogy ezáltal minél több munkavállaló foglalkoztatását lehessen biztosítani. Tehát ilyen szempontból itt megjelenik a munkaadói érdekek képviselője is.

B. Cs.: Van-e valamilyen kapcsolatuk az egyházakkal?

Z. Z.: Az egyházakkal is felvettük a kapcsolatot. Annál is inkább, hisz elég nagy számban vannak olyan munkanélküliek, akik valamelyik felekezet hívői, és mi egyértelműen a szabad vallásgyakorlat hívei vagyunk; semmilyen korlátot, semmilyen negatív észrevételt ezzel kapcsolatban nem teszünk, hiszen a szervezeteinkben megjelenő emberek hitvallása teljesen másodlagos nálunk. A legjobb példa erre az a társadalmi fórum, amit tavaly hívtunk össze, az egyházak is részt vettek rajta, és a legteljesebb mértékben támogatták az egyesület törekvéseit, látva azt, hogy mi valóban úgy érezzük, hogy az egyház a lelki egyensúlyukat próbálja megadni azoknak az emberi és egyéb vonatkozásokban megingott embereknek, akik munkanélkülivé váltak. Mi hiszünk abban, hogy az egyházi gyakorlat az ember önmagának való megőrzését célozza és nem kívánja őket eszközként felhasználni.

B. Cs.: Szervezeti kapcsolat van valamilyen egyházi segítő szervezettel?

P. P.: Volt, természetesen minden alkalmat megragadunk. A pápalátogatás alkalmával az egyesület biztosította részben a rendfenntartó erőket egy részét, de az egyesület tagságából toboroztunk embereket a jelenlevő hallgatóságba is. A református egyházzal olyan kapcsolatunk van, hogy az egyik református papnak van egy iszákos mentőmissziója, amellyel egy mentálhigiénés műhelyben működünk együtt. Kapcsolata van egy másik egyesületünknek a Hit Gyülekezete nevű szabadegyházzal. A Máltai Szeretetszolgálattal, akik kifejezetten katolikus egyházi hitelveket vallanak, szintén nagyon jó kapcsolatunk van, és a segítézőeseknél az ő segítségüket szoktuk kérni, ha ruhasegélyt akarunk a tagjainknak adni.

B. Cs.: Ha megpróbáljuk elgondolni, hogyan fog kinézni ez a szervezet mondjuk öt év múlva, akkor mi lebeg a szemük előtt?

Z. Z.: Azt hiszem, pillanatnyilag egy szomorú képről kell beszámolnom, mert ha a jelenlegi gazdasági folyamatokat veszem alapul, akkor ez a

leépülés pillanatnyilag a maga megállíthatatlan stádiumát éli. Igazi körvonalazott kitörési lehetőséget vagy koncepciót nem tudunk érezni, tehát '93-'94 még a megrázkódtatások éve lesz a gazdaságban. Pillanatnyilag nem tudjuk, hogy a magyar gazdaság milyen arculatot ölt majd az új gazdasági rendszerben. A jelenlegi halvány kép mindenestre kicsit elszomorító, mert a gazdaság még mindig munkanélkülieket termel. Én azt hiszem, mintegy 7-8 év kell ahhoz, hogy a magyar gazdaság igazából karaktert kapjon, és akkor talán elkezdődik az a felszívó hatás, amit ma olyan üdvösnek tartanék, de én szomorúan nézek az elkövetkező öt év elébe.

A szervezet jövője nagyban függ ettől. Az a kérdés, hogy államilag milyennek ítélik meg a hatékonyságát, a működését. Az eddigiek alapján önfenntartóság felé törekszünk, hiszen beadott költségvetési tervezetünk is azt bizonyította, hogy amennyiben megkapnánk az állami támogatást a szervezetek működéséhez, 3 éven belül önfenntartóvá tudnánk tenni ezt a szövetségi rendszert.

B. Cs.: Ha azt mondom, hogy ez a szervezet öt év múlva székházzal, stabil apparátussal, saját sajtóval, iskolával és még a formalizált nagyszervezetek egyéb kellékeivel bíró szervezetté válik, mit szólnak ehhez a jövőképhez?

P. P.: Elképzelhető.

B. Cs.: Először is lehet vagy nem lehet, azután kívánatos vagy nem kívánatos?

Z. Z.: Amikor megalakultunk, akkor ránk fogták, hogy dilettantizmus által vezérelt emberek vagyunk. Ma ki merem jelenteni, hogy egy év alatt bebizonyítottuk: ez közel sem igaz. Őszintén mondhatom, profi szintre emeltük azt a tevékenységet, amit a sorstársaink érdekében felvállaltunk. Öt év alatt sok mindent el tudok képzelni, azt is, amit elmondott. De nem valószínű, hogy a magyar állam támogatásával fogjuk ezeket elérni.

B. Cs.: Egyáltalában kívánatos lenne egy ilyen szervezeti jelleg?

Z. Z.: Minden körülmények között kívánatos volna, hiszen ha a mai politikai életet, az érdekképviseleti szervezetek képviselet-gyakorlását veszem alapul, akkor a munkanélküliekkel nem foglalkozik senki. Vagy a kapun belül, vagy pedig a pártérdekek megjelenítésében esik csak szó a munkanélküliekről. A valódi érdekképviseletekben nem. Feltétlenül szükségesnek tartanám egy nagyon kemény, határozott karakterű és körvonalazottságú szervezet kiépülését, amely képes volna ezeknek a feladatoknak a teljesítésére.

P. P.: Én nagyon is elképzelhetőnek tartom, hogy öt év múlva nagyon hatékony, önállóan gazdálkodó szervezetként, önálló képzőegységekkel működjünk. Aki a munkanélküli sorsot megélte, az apparátcsikká vagy hivatalnokká ebben az esetben sem fog válni. Erre, azt hiszem, az a garancia, hogy aki végigjárta ezt az utat, és ilyen módon járta végig, aki végigjárta a poklok bugyrait, és élete folyamán lépten-nyomon beleakadt a bürokrácia útvesztőibe, addig is, míg munkavállaló, és utána is, amikor munkanélküli volt, azután pedig amikor a munkanélküliek szervezetét kívánta megalapítani, és ennek végigélte a nehézségeit, annak valahol

belül ki fog gyulladni a piros lámpa, hogy bürokráciát véletlenül sem. Nagyon erős civil szerveződést, azt igen, profi menedzserekkel, azt igen, bürokráciát nem. Ez lesz, ebben bízom.

B. Cs.: Mondjanak valamit személyes helyzetükről.

Z. Z.: Zenkovics Zoltán vagyok, a hajdú-bihar megyei egyesületnek és a Munkanélküliek Szövetségének is elnöke. 46 éves vagyok, gimnáziumi érettségivel, technikusi végzettséggel rendelkezem, 4 szakmai képesítem van, két éve vagyok munkanélküli. A legutolsó munkahelyem egy szakipari szövetkezetnél volt. Legutóbb belsőépítészettel foglalkoztam, de a bakonyi bauxitbányákat is megjártam. Tíz évig voltam dolgozója a bányának, nagy szerelésekben, külföldi szakirányítás alatt tevékenykedtem, csoportvezetőként, megbízott művezetőként és számítóközpont építészettel foglalkoztam.

B. Cs.: Hogyan vált munkanélkülivé?

Z. Z.: A sors úgy alakította a dolgot, hogy a szövetkezet vezetősége egy rossz szerződés alapján elbukta az addig elnyert lehetőségeit, anyagi javaikat beleölték egy rossz szerződésbe, és egyik napról a másikra hetvenedmagammal lettem munkanélküli.

B. Cs.: Saját személyes jövőjét milyennek látja?

Z. Z.: Pont most jöttem el a Megyei Munkaügyi Központ igazgatójától egy megbeszélésről, amely, őszintén meg kell vallanom, a két év alatt eltelteteket erősítette meg bennem: munkalehetőség ilyen képzettség és ilyen valamikori fizetség mellett nem várható. Tehát maradok munkanélküli, és ha minden igaz, akkor május 29-én kiesem a járadékrendszerből. Akkor valóban nem tudom, hogy milyen utat fogok választani. Amit eddig végeztem a sorstársaimért és azokkal együtt, akik ezt a feladatot felvállalták, ahhoz valószínűleg hű maradok, mert minden körülmények közt a sorstársaim érdekeit kívánom képviselni.

P. P.: Papp Péter vagyok, 47 éves, 3 diplomával. Okleveles vegyész, okleveles számítógépes rendszerszervező és filozófia diplomával rendelkezem. 1989. december 11. óta rokkantnyugdíjas vagyok, egy agyinfarktus és egy szívinfarktus után csoda, hogy egyáltalán még működni tudok ebben a megfeszített munkában. Azt hiszem, testemet, lelkemet és szellememet beleadom ebbe a tevékenységbe, hiszen ez valahol kitörési pont az életemből.

Korábban környezetvédelmi intézetben dolgoztam, tehát a művi környezetvédelem nem áll távol tőlem, sőt, mai napig is nagyon közel áll hozzám. Környezetvédelmi szakértő is vagyok, és úgy érzem, hogy ez a feladat, amit most magamnak vállaltam, társadalmi környezetünknek is védelme. Annak szellemében, hogy ez a társadalmi környezet békében megmaradhasson.

Öt év múlva mindenképpen profi szinten, azt hiszem, hogy politikai karriert befutva, tehát országgyűlési képviselőként vagy bármi hasonló politikai karrierként tudom elképzelni a jövőmet – ha ezt egyáltalán megérem.

A munkanélküliek érdekvédelmi szervezeteinek jegyzéke

Munkanélküliek és Álláskeresők
Hajdú-Bihar Megyei Egyesülete
4026 Debrecen, Perényi u. 1.
Tel. (fax): (52) 11-268
Elnök: Zenkovics Zoltán

Álláskeresők Bajai Egyesülete
6500 Baja, Vörösmarty u. 5.
Elnök: Komlósi Sándor

Munkanélküliek Önszolgáltató Egyesülete
8400 Ajka, Szabadság tér 13.
Elnök: Sáray Péter

Békési Álláskeresők Egyesülete
5630 Békés, Széchenyi tér 15.
Elnök: Domokos László

Pécs-Baranyai Munkanélküliek
Érdekvédelmi Egyesülete
7600 Pécs, Egri Gy. u. 132. IV/13.
Elnök: Leimann Gyula

Szegedi Munkanélküliek Egyesülete
6720 Szeged, Tisza L. krt. 2-4.
Elnök: Gila Ferenc

Gyöngyösi Munkanélküliek Egyesülete
3200 Gyöngyös, Fő tér 3.
Elnök: Mikola Ferenc

Esztergomi Munkanélküliek
Egyesülete
2500 Esztergom, Bajcsy-Zs. u. 4.
Elnök: Szabó Károly

Álláskeresők Egyesülete
6060 Kunszentmiklós, Ságvári E. u. 4.
Elnök: Szűcs Attila

Munkanélküliek Egyesülete
3700 Kazincbarcika, Rákóczi tér 4.
Elnök: Székely László

Munkanélküliek Egyesületeinek
Bács-Kiskun Megyei Szövetsége
6000 Kecskemét, Kisfaludy u. 6-8.
Elnök: Simon László

Munkanélküliek Érdekvédelmi
Karitatív Szervezete
2801 Tatabánya, Pf. 1370
Elnök: Kóvágó László

Munkanélküliek és Álláskeresők
Egyesülete
7101 Szekszárd, Kölcsey lkp. 24.
Elnök: Schöck Károly

Munkanélküliek Egyesülete
8504 Pápa, Győri út
Elnök: Tingiczer Sándor

Munkanélküliek és Álláskeresők
Hajdúböszörményi Egyesülete
4220 Hajdúböszörmény, Désány u. 14.
Elnök: Bezzeg Tibor

Szombathelyi Álláskeresők és
Munkanélküliek Egyesülete
9700 Szombathely, Berzsenyi tér 2/b.
Elnök: Szalai János

Álláskeresők Egyesülete
6060 Tiszakécske, Tisza u. 51.
Elnök: Pásztorné Szikszai Eszter

Honkeresők, Munkanélküliek,
Csalódottak Egyesülete
1171 Budapest, Gerencsér u. 14.
Elnök: Földes Béla (tel.: 11-72-411)

Álláskeresők és Munkanélküliek
Egyesülete
3060 Hatvan, Irén u. 1.
Elnök: Laczin János

Munkanélküliek Egyesülete
(szervezés alatt)
5830 Battonya, Marx tér 9/a.
Szervező: Silló József

A SZÖVETSÉG SZÉKHELYE
DEBRECEN